

Valfrihets- manifestet

Reformförslag till dig som kandiderar
till kommun, region eller riksdag

Valmanifest för vård och omsorg

Reformförslag till dig som kandiderar till
kommun, region eller riksdag

Sverige och hela västvärlden har en åldrande befolkning. Färre yrkesverksamma måste därför betala välfärden för allt fler. Samtidigt har tekniska och medicinska innovationer skapat möjligheter för oss att behandla fler sjukdomar, leva längre och ha högre förväntningar kopplade till hälsa och välmående än någon tidigare generation.

I Sverige har vi också en utbredd, blocköverskridande samsyn om att det viktigaste i vården och omsorgen är jämlikhet, tillgänglighet och kvalitet. Vi vill att alla ska ges samma rätt och möjlighet till god vård och omsorg, oberoende av socioekonomi, bostadsort eller egen plånbok. Vi vill att vården och omsorgen ska finnas där, utan orimliga väntetider, när vi behöver den. Vi vill kunna lita på välfärdslandet Sverige.

Med detta som utgångspunkt har Vårdföretagarna tagit fram ett valmanifest med 57 förslag som vi hoppas att du som i valet 2026 kandiderar till förtroendeuppdrag i en kommun, region eller nationellt kan inspireras av i ditt kommande uppdrag. Våra förslag spänner från de lokala upphandlingsdetaljerna till de nationella jämlikhetsreformerna. Ett antal förslag per politisk nivå, som vi hoppas kan inspirera dig att driva på för en tillgängligare och mer jämlik vård och omsorg.

Kommunpolitiker?

Reformförslag för en bättre omsorg
hittar du på sidorna 4–9

Regionpolitiker?

Reformförslag för en vård i världsklass
hittar du på sidorna 10–13

Riksdagspolitiker?

Reformförslag för att ge omsorgstagare
och patienter den vård och omsorg de
förtjänar hittar du på sidorna 14–21

Kommun

19 förslag som gör din kommun till
Sveriges bästa omsorgskommun.

Kommun – förslag

1. Upphandla och följ upp utifrån kvalitet
2. Framtidssäkra omsorgen
3. Uppmuntra innovation även i upphandlad verksamhet
4. Minska detaljstyrningen – styr hellre på mål
5. Använd Omsorgsprisindex
6. Skapa en fristående beställarorganisation
7. Inrätta ett branschråd för att utveckla omsorgen
8. Öka valfriheten för att skapa kvalitetskonkurrens
9. Tillhandahåll tydlig information om olika omsorgsalternativ
10. Åtgärda underskott i den kommunala omsorgen
11. Avskaffa minutstyrningen
12. Ta hjälp av privata aktörer för att bygga bort bristen på äldreboenden
13. Samverka med andra kommuner för ökad tillgänglighet till äldreboenden
14. Behåll daglig verksamhet vid övergång till arbete eller studier
15. Bygg bort bostadsbristen för personer med funktionsnedsättning
16. Stoppa tvångsförflyttningarna
17. Följ upp placerade barn och unga
18. Utbilda nya familjehem
19. Ersätt personlig assistans på samma sätt oavsett huvudman

1. Upphandla och följ upp utifrån kvalitet

Genom att utgå från kvalitet i upphandling och uppföljning kan kommunen säkerställa tillgång till verksamheter med hög kvalitet. Att fokusera på kvalitet istället för enbart ekonomi vid upphandlingar säkerställer anbud från seriösa utförare. Upphandlingar som enbart fokuserar på "lägsta möjliga pris" ökar risken för att attrahera oseriösa aktörer och kommer inte att driva kvalitetsutveckling i kommunen.

2. Framtidssäkra omsorgen

Villkoren för omsorgen bestäms i hög grad av detaljer i avtalen med kommuner. Det styr förutsättningarna för innovation och utveckling av kvalitet liksom villkor och arbetsmiljö för medarbetarna. Därför är det viktigt för politiken att regelbundet göra en genomlysning av villkoren och föra en dialog med verksamheterna om ifall det finns behov av förändringar.

3. Uppmuntra innovation även i upphandlad verksamhet

Upphandlingar innebär ofta långa processer innan avtalen är på plats. Därefter löper avtalen över långa perioder. I en miljö där utvecklingen går snabbt är det väsentligt att omsorgstagarens möjlighet att få del av förbättringar inte hämmas. Upphandlingar och avtal behöver utformas för att stimulera kontinuerligt förbättringsarbete, inte minst inom den digitala utvecklingen.

4. Minska detaljstyrningen – styr hellre på mål

Alltför detaljerade krav i avtalen med privata utförare riskerar hämma innovation och minska resurser till omsorgstagaren. Exempel på hämmande detaljkrav är att en viss typ av teknik eller en viss leverantör ska användas. Ställ hellre tydliga krav på resultat och nytta för omsorgstagarna.

5. Använd Omsorgsprisindex

Långsiktigt hållbara villkor och förutsebarhet är avgörande för en väl fungerande omsorg. Vårdföretagarna, SKR och Sobona har därför tagit fram ett index, Omsorgsprisindex (OPI) som kommunerna kan använda för att ersättningarna i omsorgen inte ska urholkas. Om kommunen idag har en ersättningsnivå som gör att få eller inga privata aktörer etablerar sig kan man behöva se över nivåerna och därefter börja tillämpa OPI.

6. Skapa en fristående beställarorganisation

Om kommunens beställare också är ansvarig för verksamheter i egen regi är det svårt att ställa krav och utdela sanktioner likvärdigt för all omsorg. En fristående, neutral beställarenhet ger bättre möjligheter till effektiv kvalitetsuppföljning och ökad likvärdighet inom omsorgen.

7. Inrätta ett branschråd för att utveckla omsorgen

En regelbunden dialog mellan utförare, förvaltning och förtroendevalda är ett bra sätt att identifiera viktiga utvecklingsområden för omsorgen men också viktiga för utbyte av erfarenheter. Därför rekommenderar vi alla kommuner att inrätta branschråd och hålla regelbundna träffar med dessa.

8. Öka valfriheten för att skapa kvalitetskonkurrens

Omsorgstagare blir mer nöjda med sin omsorg om de får inflytande över den. En del i det är att kunna välja vem man anlitar för att utföra omsorg i det egna hemmet eller vilket omsorgsboende man ska bo på. Valfrihet och en mångfald av aktörer bidrar till kvalitetskonkurrens som utvecklar omsorgen.

9. Tillhandahåll tydlig information om olika omsorgsalternativ

För att omsorgstagare ska kunna göra välinformerade val behöver de tillgång till relevant, lättillgänglig och saklig information om de olika utförarna. Det kan till exempel handla om hur nöjda omsorgstagarna är eller hur god personalkontinuiteten är i de olika verksamheterna.

10. Åtgärda underskott i den kommunala omsorgen

I valfrihetssystem är tanken att alla utförare ska ha samma villkor för att uppnå kvalitetskonkurrens. Upprepade underskott i den kommunala omsorgen kan tyda på att ersättningen är för låg eller att det finns ineffektivitet i den kommunala omsorgsverksamheten. Det är viktigt att analysera orsakerna till underskott för att säkerställa hållbara villkor för omsorgen och bästa möjliga omsorg för varje skattekrona.

11. Avskaffa minutstyrningen

I många kommuner upplever medarbetarna att de inte kan anpassa omsorgen efter omsorgstagarnas behov. Ett vanligt exempel är minutstyrning där biståndshandläggaren beviljar tidsatta insatser som inte går att avvika från. Flexibilitet som möjliggör anpassning till den enskildes behov skapar förutsättningar för nöjda omsorgstagare och medarbetare.

12. Ta hjälp av privata aktörer för att bygga bort bristen på äldreboenden

Behovet av äldreboenden kommer att växa starkt under kommande år och risken för brist är stor i många kommuner. Det finns flera fördelar för kommuner som samverkar med privata aktörer för att bygga och driva nya äldreboenden, inklusive kostnadseffektivitet och möjlighet att ta del av de privata aktörernas spetskompetens när det gäller att uppföra nya boenden. Det finns flera olika sätt att samverka med privata aktörer beroende på kommunens behov – vi beskriver dem på vår hemsida.

13. Samverka med andra kommuner för ökad tillgänglighet till äldreboenden

För att underlätta planering och budgetering av äldreboenden kan kommuner samverka. Ett exempel är ett avtal mellan ett antal kommuner i Stockholmsområdet som reglerar arbetssätt och kostnadsfördelning vid flytt över kommungränsen, ett annat är gemensamma ramavtalsupphandlingar. Samverkan underlättar för äldre att flytta närmare anhöriga och ökar valmöjligheterna så att den enskilde kan välja ett boende som passar just hen.

14. Behåll daglig verksamhet vid övergång till arbete eller studier

Idag varierar det mellan landets kommuner hur länge en deltagare får behålla en placering i daglig verksamhet när hen går vidare till arbete eller studier. Vårdföretagarnas medlemsföretag ser tydligt att möjligheten att behålla daglig verksamhet i upp till tolv månader gör det lättare för individen att våga pröva sina vingar och testa ett arbete eller en utbildning. När daglig verksamhet kan finnas kvar som ett stöd vågar fler gå vidare, vilket minskar risken för att man stannar kvar onödigt länge i daglig verksamhet.

15. Bygg bort bostadsbristen för personer med funktionsnedsättning

Varannan kommun uppger att man har brist på LSS-bostäder. Alla goda krafter behövs för att de som behöver och har rätt till en särskilt anpassad bostad, serviceboende eller gruppboende får det. Ökad samverkan mellan kommuner och privata aktörer är helt avgörande för att bygga bort bostadsbristen för människor med funktionsnedsättning.

16. Stoppa tvångsförflyttningarna

Människor med funktionsnedsättning förflyttas mellan kommuner mot sin och anhörigas vilja – ofta med minskade insatser som följd. Det är oacceptabelt. Flytt ska ske på grund av eget önskemål, inte för att kommunen vill spara pengar.

17. Följ upp placerade barn och unga

Barnets bästa förutsätter att behov kan mötas med rätt insats, i rätt tid och under tillräcklig tid. Det är socialnämnden som ansvarar för att dessa behov kan tillgodoses, även för de barn som placeras utanför kommunens egen verksamhet. Kommunerna måste bli ännu bättre på att följa barnets mående och utveckling, för att säkerställa att rätt insats ges under tillräcklig tid. Alldeles för många kommuner gör idag av ekonomiska skäl både för korta placeringar och hemtagningar trots välfungerande placering, vilket är kontraproduktivt och skapar större samhällskostnader över tid.

18. Utbilda nya familjehem

Redan idag råder stor brist på familjehem samtidigt som socialtjänsten i första hand efterfrågar erfarna familjer. Företag som tillhandahåller konsulentstöd kan bidra i utbildningen av och informationen till potentiella nya familjehem. För att Sverige ska kunna bibehålla och öka antalet familjehem måste det i upphandlingar finnas en öppenhet och möjlighet för konsulentstödsverksamheter att bidra med nya, inte bara etablerade familjehem.

19. Ersätt personlig assistans på samma sätt oavsett huvudman

Personlig assistans kan beviljas via Försäkringskassan eller kommunen. Det är dock samma slags omsorg. Ersättningen för kommunalt beslutad assistans är oftast på samma nivå som Försäkringskassans, men många kommuner ger betydligt lägre ersättning till privata utförare. Detta trots att kommunernas kostnad för assistans i egen regi är mer än 30 procent högre än statens ersättning. Det gör det svårt för seriösa utförare att bedriva assistans i dessa kommuner. Den kommunala ersättningen bör följa den statliga.

Region

10 förslag för en hälso-
och sjukvård i världsklass.

Region – förslag

1. Fokusera på kvalitet
2. Öka transparensen för ökad delaktighet
3. Anpassa vården efter patienterna för en jämlik sjukvård
4. Säkerställ vård i tid
5. Använd privata aktörer för att få mer vård per skattekrona
6. Bjud in till dialog i god tid
7. Valfrihet skapar god arbetsmiljö
8. Se till att satsningar på primärvården når verksamheterna
9. Prioritera utbildning och fortbildning
10. Samverka i fredstid för att samverka i kris

1. Fokusera på kvalitet

Alla ska kunna lita på att vården håller hög kvalitet, oavsett utförare. Det behövs fler kvalitetsindikatorer för regionerna att styra efter, som vården oavsett utförare bör utvärderas på. Det gäller vård som bedrivs inom LOV, vård som upphandlas och den vård som bedrivs i regionernas egen regi. Att säkerställa att vården håller en allt högre kvalitet säkerställer också att de gemensamma resurserna används på det för skattebetalarna allra bästa sättet.

2. Öka transparensen för ökad delaktighet

För patienterna ska det kunna vara enkelt att vara delaktig i sin vård, bland annat genom att själv kunna jämföra vårdgivare. Kvalitetsindikatorer och väntetider ska vara enkelt tillgängliga för patienterna för att kunna göra aktiva val utifrån sina egna preferenser.

3. Anpassa vården efter patienterna för en jämlik sjukvård

En jämlik vård innebär inte att vården ser likadan ut för alla överallt. Geografiska och socioekonomiska förutsättningar gör att vårdutbud och vårduppdrag behöver se olika ut. Differentierade ersättningar för etablering i glesbygd, för de patienter som av olika skäl behöver extra tid eller för samverkan mellan olika involverade vårdgivare är några exempel på styrmedel som kan underlätta mer individanpassad vård, vilket är en förutsättning för jämlikhet i vården.

4. Säkerställ vård i tid

Använd den kapacitet som finns, både i och utanför regionen. Se till att vårdplatserna på akutsjukhusen frigörs till patienter som verkligen behöver dem genom att använda den kapacitet som finns i hela landet. Avskaffa kravet på betalningsförbindelse för utomlänsvård inom den specialiserade vården för att minska administration och korta väntetider.

5. Använd privata aktörer för att få mer vård per skattekrona

Privata utförare kan erbjuda kirurgisk vård till en lägre kostnad än om den ges på ett akutsjukhus. Privata utförare inom primärvården levererar en vård där patienterna är nöjda – utan att kosta mer. Vård ska ges till den med störst behov – men även de med enstaka behov har rätt att förvänta sig kvalificerad vård i tid. Genom att låta fler patienter få vård där kostnaden är lägre kan regionpolitiker säkerställa att resurserna räcker till fler.

6. Bjud in till dialog i god tid

En god vård kräver långsiktigt hållbara förutsättningar. Vårdgivare behöver, oavsett utförare, framförhållning och goda planeringsförutsättningar för att kunna göra investeringar i utrustning så väl som medarbetare. Avtal inom LOV innebär stora möjligheter till flexibilitet vilket ger många fördelar för huvudmännens möjligheter att se till att patienter tas om hand på den vårdnivå som är bäst för dem. Ersättningar behöver dock indexeras för att vårdgivarna ska kunna ges hållbara förutsättningar att kontinuerligt utveckla verksamheterna. Bjud in alla vårdgivare för att i god tid se hur tillgången till vård kan stärkas med trygghet för patienterna.

7. Valfrihet skapar god arbetsmiljö

Den vård som ges är lika viktig för patienten, oavsett arbetsgivare. För att fler ska välja och stanna kvar i vården behöver möjligheterna att själv påverka sin arbetssituation vara goda och medarbetare i hälso- och sjukvården måste själva kunna välja sin arbetsgivare och sin arbetsplats. Därför behövs en mångfald av arbetsgivare.

8. Se till att satsningar på primärvården når verksamheterna

Ersättningarna till vårdcentralerna och primärvårdsrehabiliteringen måste öka. Utbyggnaden av den nära vården innebär dels ett allt större uppdrag, dels att allt fler kollegor behöver utbildas. Privata vårdgivare vill bidra och varje region bör i utförarneutral dialog se hur primärvården i just deras region kan utvecklas och finnas till hands för alla invånare.

9. Prioritera utbildning och fortbildning

När vårdens organisation förändras så att fler patienter kan vårdas utanför sjukhusen behöver utbildningen följa med. Regionerna behöver säkerställa medarbetarnas möjligheter till kontinuerligt lärande. När exempelvis fler höftledsoperationer utförs utanför de stora sjukhusen måste sjukhusens medarbetare ges möjlighet att volymträna höftledsingrepp hos privata vårdgivare. På så sätt kombineras kostnadseffektiv vård och kontinuerlig kompetensutveckling.

10. Samverka i fredstid för att samverka i kris

Alla utförare måste involveras i det regionala beredskapsarbetet. Erfarenheterna från pandemin visar att vid behov av större allokeringar av vårduppdrag är det bättre att flytta patienter än att flytta personal. Då kan personalen arbeta enligt invanda rutiner, samtidigt som vården kan prioriteras utifrån patienternas behov.

Riksdag

27 förslag för att ge omsorgstagare och patienter den vård och omsorg de förtjänar.

Riksdag – förslag

1. Statligt huvudmannaskap för personlig assistans
2. Individuellt anpassad uppföljning av assistansbeslut
3. Utred utförarnas ansvar
4. Fri rörlighet för all specialistvård
5. Inför ett nationellt vårdval för BUP
6. Avskaffa vårdmomsen
7. Ge alla patienter digital tillgång till transparent information
8. Inför en nationell LSS-boendegaranti
9. Skärp lagstiftningen och de nationella riktlinjerna för bedömning
10. Förbjud tidsbegränsade boendebeslut
11. Indexera assistansersättningen
12. Motverka välfärds kriminalitet
13. Inför ett förordnande för medarbetare på HVB
14. Inför ackreditering av ägare och ledning på HVB
15. Inför valfrihet för alla äldre
16. Ålägg kommunerna årlig redovisning av kostnader
17. Inför en äldreboendegaranti
18. Likabehandla verksamheter när staten satsar
19. Inför en generell tillståndsplikt
20. Förtydliga ägar- och ledningsprövningen för att motverka oseriösa aktörer
21. Förenkla anpassningar till omsorgsbehoven
22. Slop avgifterna för ändringar i tillstånd
23. Låt omsorgen rekrytera de mest kompetenta ledarna
24. Ställ krav på tydligare dialog inom tillsynen

25. Stärk familjehemsvården

26. Inför en nationell kvalitetssäkring av konsulentstödda familjehem

27. Trygga barn och unga på HVB

28. Utöka möjligheten till bakgrundskontroller

1. Statligt huvudmannaskap för personlig assistans

Det delade huvudmannaskapet mellan staten och kommunerna innebär att ingen idag tar helhetsansvaret för dessa individer. Ett statligt huvudmannaskap är att föredra. Men en överföring av de som idag har kommunalt beslutad assistans kräver att Försäkringskassans behovsbedömning förändras i grunden så att de med kommunala beslut inte förlorar sin rätt till assistans.

2. Individuellt anpassad uppföljning av assistansbeslut

Det har blivit svårare att få personlig assistans och många är rädda att deras beslut ska dras in på grund av Försäkringskassans omtolkningar. Sedan "nödstoppet" 2018 sker ingen regelbunden uppföljning, men när uppföljningar väl görs, dras beslut ofta in retroaktivt, vilket kan leda till stora återkrav. En individuellt anpassad uppföljning är nödvändig för att säkerställa rätt nivå på stöd och omsorg. För att regelbunden uppföljning ska fungera måste förändringar i rätten till assistans baseras på faktiska behovsförändringar hos den enskilde och inte på praxisändringar hos Försäkringskassan. En eventuell minskning eller indragning av rätten till assistans bör vara framåtsyftande, annars skapas en ständig osäkerhet hos den enskilde. För att en regelbunden uppföljning ska fungera som politiken avser måste dessutom Försäkringskassans behovsbedömning ses över, eftersom den inte längre ligger i linje med lagstiftarens intention.

3. Utred utförarnas ansvar

När Försäkringskassan av olika skäl riktar återkrav, exempelvis på grund av att man anser att en brukare har mindre behov än vad som varit beslutat, så riktas återkraven oftast mot utföraren oavsett vad återkravet beror på. Detta innebär att utförarna i praktiken är ansvariga för allt även om en brukare dolt något. Det är en ohållbar situation. Vårdföretagarna kräver att utförarnas ansvar utreds.

4. Fri rörlighet för all specialistvård

Vårdköerna är en av Sveriges största utmaningar. Men samtidigt som människor väntar, finns mer kapacitet att använda. Alla som behöver specialiserad vård måste kunna vara trygga med att få det – utan orimlig väntan. Inför en fri rörlighet inom specialistvården så kan fler få vård i tid, på ett sätt som passar just dem. Ändra i Hälso- och sjukvårdslagen så att formuleringen "regionen får inte begränsa den enskildes val till ett visst geografiskt område inom regionen" gäller all vård.

5. Inför ett nationellt vårdval för BUP

Att barn och unga i behov av vård för psykisk ohälsa får vänta mer än 30 dagar på en vårdkontakt får inte förekomma. Det får heller inte förekomma att utredning, behandlingsplanering eller behandling och insatser dröjer. Det nationella vårdvalet för primärvård har medfört att en mångfald av vårdgivare ser till att en kvalificerad primärvård finns tillgänglig i hela landet. Det är dags att BUP ges samma förutsättningar.

6. Avskaffa vårdmomsen

Vårdmomsen begränsar vårdens utveckling. Den hämmar möjligheter till samverkan för fortbildning och försvårar för verksamheter i glesbygd. Den ger dessutom olika förutsättningar beroende på utförarnas driftsform. Vårdmomsen bör snarast avskaffas.

7. Ge alla patienter digital tillgång till transparent information

Genom att öka transparensen och tillgången till relevant information om vården ger vi patienter och omsorgstagare verktygen att ta kontroll över sin egen hälsa och vård. För att patienter och omsorgstagare ska kunna använda sin valfrihet fullt ut behöver de få tillgång till information om verksamheternas resultat. En öppen redovisning av för patienten relevanta indikatorer bör inkludera t.ex. kvalitet och tillgänglighet.

8. Inför en nationell LSS-boendegaranti

Tillgången till LSS-boende varierar stort mellan landets kommuner. Var du bor avgör om du får ett LSS-boende eller inte. Kommuner som inte kan erbjuda en plats på ett boende i den egna kommunen måste vara skyldiga att erbjuda plats i andra närliggande kommuner. En individ som vill bo kvar i sin hemkommun måste dock ha rätt att göra det.

9. Skärp lagstiftningen och de nationella riktlinjerna för bedömning

De personer som behöver och har rätt till en insats behöver få den i tid. Stora skillnader mellan kommuner skulle kunna förklaras av att man bedömer behoven olika. Var tredje kommun har egna bedömningskriterier. För att göra bedömningen likvärdig och rättssäker krävs skärpt lagstiftning och tydliga nationella riktlinjer.

10. Förbjud tidsbegränsade boendebeslut

En LSS-bostad är ingen tillfällig behandlingsinsats. Det är en grundläggande rättighet. När beslut tidsbegränsas skapas oro och otrygghet hos både personen med funktionsnedsättning och hos hens anhöriga. Från kommunens sida skjuts problem på framtiden. Det är kortsiktigt och leder till att nödvändiga beslut om nybyggnation av LSS-bostäder uteblir.

11. Indexera assistansersättningen

Den statliga schablonersättningen för personlig assistans måste indexeras så att uppräknings sker i takt med kollektivavtalade löneökningar och annan kostnadsutveckling i samhället. Vid införandet av ett index är det viktigt att eventuella ökade statliga pålagor ersätts fullt ut, exempelvis om sjuklönekostnaden ska inkluderas i assistansersättningen.

12. Motverka välfärds kriminalitet

För att effektivt upptäcka och förhindra kriminellt utnyttjande av vården och omsorgen är transparens mellan myndigheter och huvudmän avgörande. Inspektionen för vård och omsorg, IVO, måste exempelvis fullt ut få del av information som finns hos andra myndigheter. Därutöver bör IVO ges i uppdrag att regelbundet genomföra fysisk tillsyn hos

alla tillståndspliktiga verksamheter. Huvudmän, kommuner och regioner, måste som en del i sin avtalsuppföljning löpande genomföra fysisk tillsyn i verksamheterna. Utöver generella förstärkningar av transparens och tillsyn krävs branschspecifika åtgärder, exempelvis regelförändringar inom personlig assistans.

13. Inför ett förordnande för medarbetare på HVB

Barn och unga i insatser som HVB-barnboende, LSS-barnboende, anpassad skola och resursskola är en särskilt utsatt målgrupp som kriminella aktörer har ett särskilt intresse av att närma sig. Givet den samhällsutveckling vi haft i Sverige måste sådana rekryteringsförsök mötas med samhällets mest effektiva verktyg. Därför bör ett individuellt förordnande, motsvarande det man får för att arbeta som väktare, införas för tjänster i dessa verksamheter.

14. Inför ackreditering av ägare och ledning på HVB

För att förhindra att kriminella aktörer driver HVB för barn och unga föreslår Vårdföretagarna ett nytt system med ackreditering av ägare och ledning som driver dessa verksamheter. Polisen, som har tillgång till mer känslig information än IVO, bör ansvara för granskningen. Endast godkända aktörer ska få driva HVB. Ackrediteringen kan dras tillbaka vid brott. En ackreditering ersätter inte tillståndsplikten eller IVO:s roll men stärker tillsynsarbetet, minskar administrationen vid upphandlingar och tillståndprocesser, och ger snabbare handläggning och ökad rättssäkerhet.

15. Inför valfrihet för alla äldre

Det är en självklarhet i Sverige att kunna välja förskola, skola och vårdcentral, men samma valfrihet saknas ofta inom äldreomsorgen. Äldre är ingen homogen grupp. De vill ha möjlighet att välja vem som ska komma hem till dem för att ge dem omsorg eller i vilket äldreboende de ska bo. Det bör därför införas ett nationellt krav på valfrihet. För äldreboenden föreslår vi en valfrihet enligt samma modell som gäller för primärvården. När det gäller hemtjänsten bör ett krav införas på att det ska finnas minst ett alternativ till den kommunala hemtjänsten i varje kommun.

16. Ålägg kommunerna årlig redovisning av kostnader

Staten bör ålägg kommunerna att årligen redovisa kostnaden för den egna region och basera ersättningen i LOV på denna. Principer måste också fastställas för när och hur en upphandlande kommun eller region kan ändra (sänka) ersättningen liksom ändra i uppdraget. Detta är avgörande för att LOV ska bli den garant för valfrihet på lika villkor och med god kvalitet som lagen syftar till.

17. Inför en äldreboendegaranti

Många äldre får vänta länge för att få plats på ett äldreboende. Vi föreslår därför en äldreboendegaranti som säkerställer att äldre skyndsamt får plats på äldreboende när ett biståndsbeslut är fattat. Om kommunen inte klarar av att leverera bör den äldre få vända sig till ett boende som kan erbjuda en plats i hemkommunen, eller på annan ort.

18. Likabehandla verksamheter när staten satsar

Statliga satsningar, som medel för utbildning av medarbetare eller införande av välfärdsteknik, når idag inte alltid ut till alla vård- och omsorgsverksamheter. Privata aktörer måste förlita sig på att kommunen ansöker om och delar med sig av statliga medel, vilket skapar ojämlika förutsättningar. För ökad likvärdighet bör privata aktörer ges rätt att söka statsbidrag direkt från relevant myndighet. När staten satsar ska det komma alla omsorgstagare till del, oberoende av om de har valt en privat eller en offentligt driven verksamhet.

19. Inför generell tillståndsplikt

Privata aktörer som bedriver omsorg behöver, till skillnad från kommuner, ett tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg (IVO). IVO gör en lämplighetsprövning av utförarens företrädare, men också en sammanvägd bedömning av den planerade verksamheten (bland annat lokaler, målgrupp, metoder och personal). Det innebär i praktiken att högre krav ställs på privat drivna verksamheter jämfört med offentliga. För att säkerställa likvärdighet och en hög kvalitet i all verksamhet bör även offentliga alternativ omfattas av tillståndsplikten.

20. Förtydliga ägar- och ledningsprövningen för att motverka oseriösa aktörer

Ägar- och ledningsprövningen i tillståndsplikten är allmänt hållen och praxis har i vissa avseenden blivit mycket strikt. Mindre administrativa brister beaktas, vilket innebär hinder även för seriösa aktörer. Ett förtydligande behövs i regleringen för att undvika oproportionerliga beslut och för att IVO ska fokusera på oseriösa aktörer.

21. Förenkla anpassningar till omsorgsbehoven

Privata aktörer måste ansöka om att ändra i tillståndet, även vid mindre förändringar i verksamheten. Eftersom handläggningstiderna kan vara långa försvårar det för privata aktörer att snabbt anpassa sig till omsorgsbehoven i kommunen.

22. Slopa avgifterna för ändringar i tillstånd

När privata aktörer ansöker om tillstånd tas en handläggningsavgift ut av IVO, både för nya och ändrade tillstånd. Avgifterna är höga och hämmar utvecklingen inom omsorgen, särskilt för mindre verksamheter. Vårdföretagarna rekommenderar att avgiften för ändringar i tillstånden slopas.

23. Låt omsorgen rekrytera de mest kompetenta ledarna

Det finns inga generella föreskrifter om vilken kompetens verksamhetschefer inom omsorgen ska ha, men för privata aktörer har det vuxit fram en strikt praxis i tillståndsgivningen som försvårar rekryteringen av lämpliga ledare. Regleringen bör ändras så att krav ställs på en relevant utbildning eller kompetens genom lång och vitsordad erfarenhet av liknande verksamhet. Hänsyn bör också i högre grad tas till den samlade kompetens som finns i verksamheten.

24. Ställ krav på tydligare dialog inom tillsynen

Vårdföretagarnas medlemmar vittnar om att IVO brister i sin dialog vid tillsyn. Myndigheten kommunicerar ofta med omfattande dokumentation utan tydliga instruktioner, vilket försvårar för verksamheterna att utvecklas och kan få stora konsekvenser om IVO anser att verksamheten inte följer beslut.

25. Stärk familjehemsvården

Genom det sammanhållna stöd som konsulentverksamheterna erbjuder blir det möjligt för helt vanliga familjer att göra fantastiska insatser för barn som annars inte skulle kunna växa upp i en familj. Konsulentstöd är avgörande faktor för att Sverige framöver ska ha tillräckligt många familjehem. Redan i dag råder brist på familjehem. Redan i dag är det svårt att placera vissa barn och ungdomar med mer komplexa utmaningar. Därför lämnar vi ett antal förslag för att möjliggöra fler och tryggare familjehem. Läs mer om dessa på vår hemsida.

26. En nationell kvalitetssäkring av konsulentstödda familjehem

Trots att det gått åtta år sedan tillståndsplikten infördes för konsulentstödda familjehem, sker knappt någon tillsyn av verksamheterna. För att hålla oseriösa aktörer borta från sektorn och upprätthålla en hög kvalitet räcker inte en gedigen tillståndsprövning. Det krävs också en effektiv och frekvent tillsyn av organisationer, företag och kommuner. IVO bör därför omgående inrätta ett nationellt register över företag och ideella organisationer med konsulentverksamhet och tillämpa samma frekvenstillsyn som i HVB. Ett nationellt register skulle även underlätta för socialtjänsten. Därtill behövs nationella riktlinjer för likvärdiga utredningar av familjehem. Det är socialnämnden som är ytterst ansvarig för att utreda familjehemmen. Det finns stora variationer i arbetssätt mellan kommunerna. För att främja en jämlik omsorg över hela landet bör det skapas nationella, likvärdiga riktlinjer för att utreda familjehem.

27. Trygga barn och unga på HVB

Alla barn och unga förtjänar en trygg uppväxtmiljö och god omsorg. Det gäller även de som placeras på HVB. Idag saknar personalen möjligheter att utöva ett sunt föräldraansvar och sätta gränser samtidigt som vårdtyngden hos de som placeras ökat. Verksamheterna måste få de verktyg – befogenheter – som krävs för att kunna möta behov, samt trygga de ungas mående och säkerhet. Därför välkomnar Vårdföretagarna HVB-utredningens förslag om en särskild lagstiftning för befogenheter.

28. Utöka möjligheten till bakgrundskontroller

För att stävja välfärds kriminalitet måste arbetsgivare inom vård och omsorg ha goda möjligheter till bakgrundskontroller av medarbetare, såväl inför som löpande under anställningstiden.

| 4 | Vårdföretagarna

På vår hemsida www.vardforetagarna.se hittar du mer information och statistik. Vi har bland annat en vägledning för valfrihetssystem i hemtjänsten, guider för upphandling och flera rapporter med reformförslag för vården och omsorgen.